

SMERNICE ZA TRANSPARENTNO DELOVANJE IN VZPOSTAVITEV INTEGRITETE V NEVLADNIH ORGANIZACIJAH



... pomeni celovitost oziroma skladnost ter sodi med najpomembnejše človeške vrline.

Oseba z visoko stopnjo integritete ravna tako, kot govori, razmišlja in verjame oziroma je v sebi takšna, kot se kaže navzven.



Veleposlaníštvo
Kraljevine Nizozemske

Predgovor

Društvo Integriteta je del mednarodnega gibanja Transparency International. Namen in cilje svojega delovanja uresničujemo z razvojem in izvajanjem preventivnih programov za ozaveščanje splošne in strokovne javnosti o potrebah ter pogojih razvoja visoke ravni integritete v družbi, pri nas in v svetu.

S prepoznavanjem dejanj korupcije lahko opozorimo na nepravilnosti in predstavimo dobre prakse za vzpostavljanje večje transparentnosti in integritete. Zmotno je namreč prepričanje, da govorimo o korupciji le takrat, ko nekdo z denarjem v kuverti nekoga podkupi, v zameno pa dobi neko uslugo. Utemeljevanje in definiranje pojma korupcija je širše; vsako dejanje korupcije namreč ni vedno tudi kaznivo dejanje, je pa neetično in škodljivo. Za boljše razumevanje smo korupcijo v tem priročniku osvetlili skozi primere in oblikovali smernice za nadaljnje oblikovanje rešitev. Tako bodo uporabniki, nevladne in vladne institucije poiskale sebi ustrezne rešitve. Ob tem so za nas dragocene dolgoletne izkušnje v nevladnem sektorju strokovnjakinje, univ.dipl. pravnice Vite Habjan, ki je zdaj to znanje združila tudi s poznavanjem področja protikorupcijskih mehanizmov.

Korupciji se lahko postavimo po robu le tako, da o pojavu govorimo naglas in se končno zavemo, da posledice korupcije čutimo, doživljamo in plačujemo vsi.

Zato, naredimo nekaj skupaj za lastno integriteto.

Nevladne organizacije so kot subjekt zasebnega prava zelo avtonomne pri določanju pravil svojega delovanja in notranjega ustroja. Zato je od posamezne nevladne organizacije odvisno, v kolikšni meri bo svojo notranjo organizacijo ter delovanje svojih organov pravno opredelila, in sicer tako, da bodo pravila omogočala tako jasnost in predvidljivost delovanja organizacije, hkrati pa tudi omogočala transparentnost njenega delovanja. Eno brez drugega namreč ni mogoče: če želimo pregledovati in ocenjevati delovanje neke organizacije, nam mora to

biti dovoljeno, omogočeno, hkrati pa morajo pravila njenega delovanja biti toliko jasna in vnaprej opredeljena, da lahko pravilnost oziroma zakonitost njenega delovanja tudi ustrezno vrednotimo.

Nevladne organizacije kot stebri organizirane civilne družbe pa so, tako kot vsi drugi subjekti prava, naj gre za subjekte zasebnega ali javnega prava, tudi podvrženi koruptivnim tveganjem: vzrok je predvsem v dejstvu, da so nevladne organizacije avtonomne pri določanju svojih notranjih pravil in ustroja, kar lahko pušča veliko sivih polj pri načinu njenega delovanja, ter v dejstvu, da se nevladne organizacije financirajo tako s sredstvi z javnih razpisov kot tudi donacijami, članarinami ipd., kar pa lahko pušča dosti več svobode pri vodenju preglednosti finančnih tokov.

S tem projektom želimo identificirati možnosti za nastanek tveganj za koruptivnost na področjih, ki sta za nevladne organizacije najpomembnejši: pridobivanje finančnih sredstev za delovanje nevladne organizacije prek javnih razpisov ter zaposlovanje v nevladnem sektorju.

Z jasno identifikacijo tveganj bi lahko nevladne organizacije pripravile učinkovita orodja za odzivanje na takšna tveganja oziroma za njihovo zmanjševanje.

Simona Habič, predsednica Društva Integriteta

Vita Habjan, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij - PIC

Kazalo

1. Uvodna beseda	6
2. Kaj je nevladna organizacija?	9
3. Kaj je korupcija?	11
4. Posledice korupcije	12
5. Osnovni pojmi in praktični primeri	16
6. Korupcija v nevladnem sektorju	22
Financiranje	22
Zaposlovanje	27
7. Posledice korupcije v nevladnem sektorju	28
8. Smernice za večjo transparentnost in integriteto	29
9. Ukrepi	35
10. Komu prijaviti sum na korupcijo?	38
11. V razmislek	39
12. Viri in priprava literature	40

1. Uvodna beseda

Še nekaj let nazaj je veljalo, da do korupcije lahko pride samo v javnem sektorju. Danes se je, tudi zaradi zadnjih mednarodnih konvencij s tega področja,¹ le uveljavilo vedenje, da do tega pojava lahko pride tudi v gospodarstvu; zelo malo pa je takšnih, ki bi razmišljali o korupciji tudi v sektorju civilne družbe, med nevladnimi organizacijami. Na to temo skoraj ni teoretičnih razprav, ne velikih konferenci n tudi ne praktičnih rezultatov v obliki postopkov organov odkrivanja ter pregona.

Razloga za takšno stanje sta dva: prvi je **pravno-formalni status organizacij civilne družbe**, drugi pa **zgrešeno prepričanje, da se v tem sektorju ne obračajo finančna sredstva, ki bi bila zanimiva za storilce s področja korupcije**.

Pravno-formalno je velika večina organizacij iz nevladnega sektorja še vedno organiziranih kot tisto, čemur v Sloveniji pravimo »društva«. Gre za obliko organiziranosti, za katero običajno veljajo posebni predpisi in predstavlja najčistejši izraz večinoma ustavne pravice ljudi do združevanja. Ti predpisi ustanovitve in delovanja društev še zdaleč ne urejajo tako natančno, kot je to primer v javnem sektorju ali v gospodarstvu, posamezne pravne discipline se včasih z njimi sploh ne ukvarjajo – v Sloveniji tako od leta 2008 kazniva dejanja v nevladnem sektorju z novim kazenskim zakonikom – KZ-1 – sploh niso urejena in tako razen redkih izjem² že v osnovi ni mogoče, da bi kateri od članov slovenskih društev odgovarjal za kakšno korupcijsko kaznivo dejanje.

Prepričanje, da nevladne organizacije ne razpolagajo s sredstvi, ki bi bila zanimiva za storilce korupcije, se razblini ob podatku, da v to kategorijo v Sloveniji, pa tudi drugje,³ sodi tudi veliko športnih organizacij, klubov, pa tudi nekaterih drugih društev, katerih letni proračuni krepko presegajo tudi desetine milijonov EUR. Že omenjena

1 Zlasti Kazenskopravne konvencije Sveta Evrope proti korupciji in Konvencije OZN proti korupciji.

2 Tistih, kjer KZ-1 govori o tem, da lahko vsakdo stori kaznivo dejanje, KZ-1 za to uporablja izraz »kdo«.

3 Npr. Crvena zvezda ali Partizan v Srbiji.

pravna podnormiranost področja in velika finančna sredstva skupaj pa tvorijo naravnost idealno izhodišče za vrsto kršitev, tudi v obliki kaznivih dejanj, vključno s korupcijskimi.

Do korupcije v nevladnem sektorju lahko pride na dveh področjih: **pri pridobivanju sredstev za njihovo delo** in **pri njihovi dejavnosti**.

Kljub izjemam so največji problem večine organizacij civilne družbe sredstva za njihovo delovanje. Mnenje, da javni sektor nevladnih organizacij zaradi njihove neodvisnosti ne sme financirati, že dolgo ne velja več in to nevladnim organizacijam seveda zagotavlja dosti večje možnosti pri pridobivanju denarja. Kljub temu je razpoložljivih sredstev v primerjavi s številom in potrebami nevladnih organizacij še vedno premalo in v hudi konkurenci, ki pri tem nastaja, seveda ni izključeno, da ne bi kateri od njihovih članov, pa tudi simpatizerjev iz javnega sektorja ali gospodarstva, v želji, zagotoviti ta sredstva, storil tudi kakšno nezakonitost.⁴ Vse to pa zbledi ob nevladnih organizacijah, ki nimajo težav z denarjem, ker so posamezniki ugotovili, da se zaradi slabše pravne urejenosti področja v njih spleta vlagati velika finančna sredstva, tako prikriti njihovo poreklo in se izogniti nadzoru pristojnih državnih organov.⁵ Zaradi velike popularnosti in priljubljenosti pri prebivalstvu vseh držav se to najpogosteje dogaja z organizacijami, društvi oziroma klubi v športih, ki jih spremljajo množice ljudi. Namesto, da bi bili kaznovani zaradi načina pridobitve teh sredstev, »investitorji« v športne klube tako postajajo celo idoli.⁶

V takšnih okoliščinah seveda vsaka poraba nelegalno pridobljenih sredstev predstavlja obliko pranja denarja, vendar se tudi druge nevladne organizacije lahko srečajo z nepravilnostmi pri svojem delovanju: najpogosteje prihaja do nenamenske ali sicer nezakonite uporabe sredstev, prikrivanja tega dejstva s t. i. akcesornimi delikti,⁷ do nelegalnega prisvajanja teh sredstev v zasebne namene, kljub svoji

4 V poštev pridejo tako korupcijska ravnanja kot tudi goljufije, ponarejanja listin, ...

5 Gre torej za klasično pranje denarja.

6 Javna skrivnost je, da se je letošnji prvak v črnogorski nogometni ligi financiral izključno z denarjem, katerega poreklo je prodaja mamil, njegov lastnik pa je še vedno na begu pred roko pravice.

7 Zlasti s ponarejanjem listin.

deklarirani neodvisnosti pa se med nevladnimi organizacijami najdejo tudi takšne, ki so iz velike hvaležnosti do svojih financerjev to načelo pripravljene tudi pozabiti.

Res je sicer, da v večini javnomnenjskih raziskav nevladni sektor nastopa kot najmanj korumpirano področje, a to še zdaleč ne pomeni, da je brezmadežen. Zaradi tega bi bilo treba njegov položaj urediti tako, da bi bila možnost zlorab zmanjšana na minimum. Nujna bo pravna delitev na organizacije, ki pri svojem obratovanju presegajo določene premoženjske cenzuse in ureditev njihovega položaja na način, primerljiv z ureditvijo subjektov gospodarskega prava,⁸ in na organizacije, katerih pravni položaj lahko ostane približno takšen, kot je sedaj. Seveda bo v Sloveniji treba dejavnost nevladnih organizacij takoj znova zajeti s Kazenskim zakonikom, ker se bomo sicer izpostavili posmehu domačih storilcev kaznivih dejanj, predvsem pa predstavnikov mednarodnih organizacij. Organi, pristojni za nadzor nad delom nevladnega sektorja, bodo morali povečati svojo budnost in pri izvajanju tega nadzora skrbeti tudi za odkrivanje morebitnih nepravilnosti pri delu civilne družbe. Kljub naštetemu pa velja spomniti, da noben od načrtovanih ali izvedenih ukrepov ne sme poseči v tisto, kar je za nevladni sektor najpomembnejše: njegovo neodvisnost!

Drago Kos, predsednik Komisije za preprečevanje korupcije in predsednik Skupine držav za boj proti korupciji (GRECO).

2. Kaj je nevladna organizacija

Pojma nevladne organizacije slovenska zakonodaja še ne pozna, tako da različne zasebne in državne institucije ta pojem različno tolmačijo.

Pogovorno pod pojmom »nevladna organizacija« razumemo **društvo, zvezo društev, zasebni zavod ali ustanovo**. Za namene priprave ustrezne zakonodaje s področja nevladne problematike⁹ so nevladne organizacije pripravile predlog definicije:

Nevladna organizacija je organizacija, ki je ustanovljena kot društvo, zavod, ustanova ali v drugi pravno organizacijski obliki na podlagi zakona in ima naslednje skupne značilnosti, ki ji dajejo značilnosti nevladne organizacije:

- njeni ustanovitelji so domače ali tuje fizične osebe ali pravne osebe zasebnega prava (ustanoviteljstvo);
- ni ustanovljena zaradi služenja osebnim ali poslovnim namenom in ciljem (omejitev namena in cilja);
- ustanovljena je prostovoljno, sodelovanje v njej je prostovoljno in običajno vključuje prostovoljno delo (prostovoljnost);
- njen ustanovitveni akt določa, da je namen in cilj njenega delovanja nepridobiten (nepridobitnost);
- je svobodna pri določanju ciljev svojega delovanja in pri izbiri sredstev za njihovo doseganje, ki so omejeni le z zahtevo, da so v skladu s pravnim redom (zakonitost);
- deluje samostojno in je neodvisna od drugih subjektov, zlasti od državnih organov, političnih strank in gospodarskih subjektov (neodvisnost) in
- deluje javno in odprto (javnost in odprtost).

Za nevladne organizacije je predvsem značilno, da, ker niso subjekt javnega prava in ker se financirajo iz sredstev, pridobljenih na javnih razpisih, v obliki donacij, članarin ipd., so **neodvisni**, zaradi česar lažje izbirajo svoje cilje in jih tudi uresničujejo.

3. Kaj je korupcija?

Korupcija ima različne pojavne oblike. Zajema od najbolj razširjenega **podkupovanja, izsiljevanja, goljufije, poneverbe do nepotizma**. Vedno predstavlja večsmerni prenos. Na eni strani je ponudnik podkupnine, na drugi njen prejemnik, tretji člen v verigi pa smo vsi mi, oškodovanci.

Korupcija je vsaka kršitev dolžnega ravnanja uradnih oziroma odgovornih oseb v javnem ali zasebnem sektorju, kot tudi ravnanje oseb, ki so pobudniki kršitev ali oseb, ki se lahko s kršitvijo okoristijo, zaradi neposredno ali posredno obljubljene, ponujene ali dane oziroma zahtevane, sprejete ali pričakovane koristi zase ali za drugega.

Pod pojmom »vsaka kršitev« razumemo vse oblike ravnanj, tako storitve kot opustitve. (pravni predpisi na področju boja proti korupciji).

Korupcija je katerokoli dejavnost oseb, ki jim je zaupana odgovornost v javnem ali zasebnem sektorju, s katero kršijo svoje dolžnosti, ki izhajajo iz statusa javnih uslužbencev, uslužbencev v zasebnem sektorju, neodvisnih agencij in drugih razmerij te vrste, usmerjena je v pridobivanje kakršnihkoli nezasluzenih koristi zase in za druge (Svet Evrope, Civilno pravna definicija).

4. Posledice korupcije

Korupcija:

- **škoduje** razvoju družbe, **zmanjšuje** gospodarsko rast in **omejuje** politični razvoj;
- ima **socialne, ekološke in ekonomske posledice**;
- korupcijski posli zaradi visokih stroškov in nepotrebnih investicij **slabšajo kakovost našega življenja** (gradnja, zdravstvo, storitve) in sprožajo vedno nove koruptivne posle;
- **zmanjšuje davčni priliv**, omogoča lepše življenje tistim z boljšimi položaji in zvezami (v korupcijo so **vpleteni** pogosto tisti s politično in gospodarsko močjo in močjo odločanja);
- zajema **različna moralno in etično sporna dejanja**;
- zmanjšuje politično stabilnost in socialni mir;
- omejuje prosto konkurenco in zmanjšuje učinkovito razdelitev sredstev in tako ovira ekonomski razvoj.

Vsak pojav korupcije spodkoplje integriteto posameznika in družbe kot celote.

Vsako dejanje korupcije pa ni vedno tudi kaznivo dejanje.

Posledice korupcije so torej lahko socialne in ekonomske (neposredne, posredne).

Socialne posledice:

- povečanje revščine in neenakost,
- slabljenje pravne države,
- večja stopnja kriminala,
- pristranska odločanja,
- kršene civilne in politične pravice,
- oviranje demokratičnih reform in spodbujanje enostransko dobičkonosno usmerjenih,
- slabo delovanje javnega in zasebnega sektorja,
- slabitev politične stabilnosti,
- kršene temeljne pravice do poštenega obravnavanja.

Neposredne gospodarske posledice:

- zmanjšanje naložb,
- povečanje davčne stopnje,
- zmanjšanje javne porabe,
- zmanjšanje rasti BDP,
- zmanjšanje BDP na prebivalca.

Posredne gospodarske posledice:

- povečanje neenakosti v dohodkih,
- napačne razporeditve sredstev,
- spremembe v strukturi javnih izdatkov,
- zmanjšanje javnofinančnih prihodkov za pomembno blago in storitve,
- nižja produktivnost in inovativnost,
- povečanje sive ekonomije,
- slabosti za izvoznike iz manj skorumpiranih držav v zelo podkupljive države uvoznice,
- zmanjšanje konkurenčnosti in učinkovitosti,
- dajanje prednosti neučinkovitim proizvajalcev ipd.

Zakaj posameznik sodeluje v koruptivnih dejanjih:

- zaradi skupinskega pritiska,
- slabih odnosov v službi (slaba komunikacija, slabo vodenje, strah pred novimi pravili, organizacijske spremembe, pomanjkanje pripadnosti),
- slabih možnosti napredovanja,
- zasebnih problemov,
- organizacijske kulture/zakon tišine,

- stikov z javnostmi in stikov s kriminalci (policist v stiku z organiziranimi kriminalci, trgovci s predstavniki sive ekonomije, politiki z »lobisti« ipd.).

Zakaj se korupcija NE plača:

- izgubljen nadzor (naslednjič bo treba plačati več),
- ni možnosti pritožbe, kadar s podkupnino ni bil dosežen dogovor,
- kršitev zakona,
- ranljivost za izsiljevanje,
- težave pri odstopitvi od skorumpiranega razmerja,
- tveganje za resne posledice (kazni, sramoto),
- vpliv na raven socialnih in gospodarskih posledic korupcije in njihovo občutenje.

5. Osnovni pojmi in praktični primeri

Za lažje razumevanje osnovnih pojmov smo pripravili enostaven primer korupcije v nevladni organizaciji.

NVO se prijavi na javni razpis ministrstva za pridobitev sredstev za organizacijo športnega dneva. Jasna, zaposlena v NVO, pozna enega od članov komisije, Uroša, ki bo pri ministrstvu ocenjeval ponudbe NVO. Predlaga mu, da ponudbo njene NVO izberejo kot najboljšo, hkrati pa povabi njegovo družino na športni dan, ki se ga bodo lahko udeležili brez kotizacije. Uroš pri vrednotenju ponudb oceni ponudbo Jasnine NVO kot najboljšo, čeprav meni, da je vsaj ena bila boljša. Jasnina NVO uspe na razpisu in pridobi sredstva za izvedbo športnega dne.

Korupcija je zloraba zaupane moči za osebne koristi. **Koruptivni namen:** o takšnem namenu govorimo, ko je kršitev storjena v pričakovanju obljubljenе, ponujene ali dane koristi na aktivni strani ali zaradi zahtevane, sprejete ali le pričakovane koristi na pasivni strani. Možno je tudi, da je koruptivni namen usmerjen k pridobivanju koristi za koga drugega, ne zase. Pri tem je »drugi« vsaka pravna ali fizična oseba, ki ni oseba, ki je storila kršitev, ki ustreza predstavljeni definiciji.

... Uroš oceni ponudbo Jasnine NVO kot najboljšo, čeprav toni, z namenom, da bi pridobil ugodnost v obliki brezplačne udeležbe na športnem dnevu za svojo družino in ker bi želel znanki narediti uslugo. Jasna obljubi Urošu korist z namenom, da njena NVO uspe na razpisu in pridobi finančna sredstva za izvedbo aktivnosti, tj. športnega dneva.

Pričakovana korist je takrat, ko oseba pričakuje za dejanje določeno korist, pri tem pa ni nujno, da bi bila obljuba koristi vnaprej izrečena. »Korist« je lahko premoženjska, pri čemer njena oblika, vrednost oziroma višina niso pomembne, ali pa nepremoženjska, pri čemer tudi njena vrsta, oblika oziroma vsebina niso pomembne.

...za Uroša je to brezplačna udeležba na športnem dnevu za celo družino

ter možnost, da, v prihodnje zahteva povrnitev protiusluge, za Jasno pa je to pridobitev sredstev na javnem razpisu.

Dolžno ravnanje in kršitev dolžnega ravnanja je ravnanje, kot ga določajo s strani države sprejeti zakonski in podzakonski predpisi ter zapisani kodeksi ravnanja v poslovnih ali poklicnih združenjih. Kršitev dolžnega ravnanja pomeni kršitev zakonov, podzakonskih predpisov in kodeksov.

...Uroš bi kot član komisije moral ovrednotiti vse ponudbe strokovno, nepristransko ter objektivno, to dolžnost pa je zanemarljivo, da je znanki pridobil ugodnost v obliki sredstev za izvedbo športnega dne, sebi pa brezplačno udeležbo na tem dogodku.

Podkupnina je ponujanje, obljubljanje, dajanje, sprejemanje ali nagovarjanje in spodbujanje k dejanju, ki je nezakonito, neetično in predstavlja kršitev zaupanja. Spodbude so lahko v obliki daril, posojil, provizije, nagrade ali druge ugodnosti (davki, storitve, donacije ipd.).

...primer podkupnine: za Uroša je v tem primeru podkupnina brezplačna udeležba na športnem dnevu za celo družino.

Konflikt/navzkrižje/nasprotje interesov je položaj, ko se posameznik ali organizacije civilne družbe sooča z izbiro med dolžnostmi in zahtevami na delovnem mestu in njihovimi osebnimi privatnimi interesi.

...na eni strani je Uroševa dolžnost oceniti ponudbo strokovno, nepristransko in objektivno, na drugi pa njegova želja ugoditi znanki ter se brezplačno udeležiti dogodka.

Nepotizem je oblika favoriziranja, ki temelji na poznanstvu in zaupnem odnosu, s katerim nekdo na uradnem položaju izkorišča svojo moč in oblast, da zagotovi delo ali uslugo

družinskemu članu ali prijatelju, čeprav ta ni usposobljen ali si tega ne zasluži.

...direktor NVO na delovno mesto v NVO zaposli svojega brata, čeprav ta ne izpolnjuje pogojev za zasedbo delovnega mesta.

Kronizem je širši pojem od nepotizma, ki obsega tudi situacije, kjer se favorizira prijatelje.

...ko direktor NVO pri iskanju računalniškega strokovnjaka, ki bo servisiral računalnike, za to delo plača svojega prijatelja, čeprav njegova ponudba ni najugodnejša.

Klientelizem je sistem neenake izmenjave virov in dajanje uslug, ki temeljijo na izkoriščevalskem odnosu med bogatejšimi in/ali močnejšimi posamezniki ter manj premožni in šibkejšimi »klienti«.

...Ko večje in močnejše NVO izkoriščajo (predvsem finančno) nemoč manjših NVO, ki so pogosto eksistencialno odvisne od sodelovanja z večjimi NVO, predvsem zaradi pridobitve ustreznih sredstev za izvajanje svojih aktivnosti in s tem tudi za potrebne plače svojih zaposlenih, in jim določajo aktivnosti, pri katerih bodo sodelovale, ter tudi deleže sredstev, ki jih bodo pridobile v okviru projektov, v katerih bodo sodelovale z večjimi NVO kot njihovi partnerji.

Izsiljevanje je posredno ali neposredno dejanje, s katerim nekdo, ki ima moč, žrtev prisili, da kaj stori ali opusti - v svojo ali tujo škodo.

...ko ministrstvo pogojuje pridobitev sredstev NVO A na javnem razpisu s tem, da mora ta v ponudbi predvideti zunanjega strokovnjaka B, ki bo prejel plačilo za svoje delo, ki pa ga v resnici ne bo opravil; zunanji sodelavec B je hkrati zunajzakonski partner članice razpisne komisije pri ministrstvu.

Goljufija. Gre za dejanje nekoga, ki namerno zavaja, da bi nepošteno in nezakonito pridobil finančno, politično ali drugo korist.

...ko NVO na javnem razpisu zavede ministrstvo, da posluje pozitivno, torej brez izgub, čeprav je nelikvidno; pozitivno poslovanje pa je pogoj za uspeh na javnem razpisu in za pridobitev sredstev.

Lobiranje je proces nejavnega vplivanja na odločanje državnih organov in organov lokalnih skupnosti ter nosilcev javnih pooblastil pri obravnavi in sprejemanju predpisov ter drugih splošnih aktov. Je vsako dejanje, ki vpliva na upravljanje, politiko ali odločitve institucije, z namenom, da se pridobi določen rezultat. Tudi ko ga dovoljuje zakon, lahko takšna dejanja postanejo izkrivljajoča, če obstaja nesorazmerna stopnja vplivanja. Za dejanje lobiranja šteje vsak nejavni stik lobista z lobiranci, ki ima namen vplivati na vsebino ali postopek sprejemanja prej navedenih odločitev.

...ko NVO lobira pri članih razpisne komisije na ministrstvu, da bodo njeno ponudbo ocenili kot najboljšo, čeprav ni najboljša, v zameno pa jim NVO ponuja brezplačne storitve v svoji NVO.

Pranje denarja. Proces prikrievanja izvora ali lastništva nezakonito ali nepošteno pridobljenega premoženja s skrivanjem v zakonite gospodarske ali druge aktivnosti.

...NVO A. pridobi sredstva na javnem razpisu, ki pa jih ne porabi v celoti za namen izvedbe projekta A., zato neporabljen del sredstev nakaže NVO B., financerju pa izkaže, kot da je NVO B. zanj opravila del nalog v projektu A. NVO B. ji nato znesek vrne.

Kartelni dogovor je tajni dogovor med strankama v javnem ali zasebnem sektorju za pridobitev nezakonitega finančnega interesa z zavajanjem ali goljufijami.

...dogovor med dvema NVO, da bo prva NVO na prvem javnem razpisu

podala ceno X, druga pa ceno Y, pri čemer bo cena X ugodnejša, zaradi česar bo prva NVO pridobila sredstva, v zameno pa bo, na drugem javnem razpisu, prva NVO podala manj ugodno ceno, zaradi česar bo druga NVO uspešnejša in bo zato pridobila sredstva.

Ničelna toleranca pomeni, da so nesprejemljiva vsa koruptivna dejanja in torej določena dejanja ne moremo tolerirati kot manj koruptivna in zato še sprejemljiva. Vsa, ki ustrezajo definiciji korupcije, so nesprejemljiva in jih je treba kot takšna obravnavati.

...v NVO mora biti tudi brezplačno dajanje računalnika, ki je last NVO, svojemu zaposlenemu, če ga ta ne uporablja za služben namen, ovrednoteno kot nesprejemljivo.

Dostop do informacij javnega značaja. Vsakdo ima pravico za dostop do informacij javnega značaja. Vladne in državne institucije morajo zagotoviti javnost in odprtost delovanja ter omogočiti enako uresničevanje pravice fizičnih in pravnih oseb, da pridobijo informacije javnega značaja, ne glede na javni organ, ki s konkretno informacijo javnega značaja razpolaga (brezplačno prek spleta).

Integriteta pomeni celovitost oziroma skladnost ter sodi med najpomembnejše človeške vrline. Oseba z visoko stopnjo integritete ravna tako, kot govori, razmišlja in verjame oziroma je v sebi takšna, kot se kaže navzven.

Transparentnost je značilnost organizacije in posameznikov, da delujejo odprto in so informacije, pravila, načrti, postopki in ukrepi dostopni javnosti.

Etika temelji na osnovnih vrednotah, je set standardov za delovanje organizacije, vlade, podjetij in družbe. Vodi naše odločitve, izbire in dejanja. Usmerja nas v naših ravnanjih, ko se znajdemo na razpotju med različnimi vrednotami.

6. Korupcija v nevladnem sektorju

Kljub temu, da nevladne organizacije v preteklosti v veliki večini še niso imele izkušenj s korupcijo, so rezultati raziskave, ki smo jo izvedli v sklopu tega projekta, pokazali, da nevladne organizacije same ugotavljajo, da je prisotna. Podobne ugotovitve so bile pridobljene v raziskavi javnega mnenja, ko je javnost ocenila stopnjo korupcije v zdravstvenem sektorju. Stopnjo korupcije so ocenili kot precej visoko, medtem ko skoraj nihče z njo ni imel osebnih izkušenj.

Razlog za takšno razlikovanje med zaznavo in dojemanjem korupcije v nevladnem sektorju pogosto leži v pomanjkanju znanja o tem, kaj je korupcija, kako ter kje se pojavlja; prav tako pa mediji izraz korupcija pogosto uporabljajo za označevanje vseh morebitnih nezakonitih dejanj, ki pa vedno ne izpolnjujejo pogojev koruptivnega ravnanja.

Pomanjkanje transparentnosti pri dodeljevanju sredstev in nizke plače v nevladnem sektorju je mogoče opredeliti kot razloga, ki omogočata korupcijo zaradi načina delovanja organizacije oziroma organizacijske strukture. **Preveč pritiskov na nevladne organizacije s strani javnih uslužbencev in večjih nevladnih organizacij ter človeška narava** sta razloga, ki sta bolj povezana z moralno integriteto posameznika in njegovo odločitvijo, da izkoristi priložnost, ko je to mogoče.

Financiranje

Pomemben finančni vir NVO predstavljajo predvsem **javna sredstva**. Postopki za pridobitev javnih sredstev, predvsem zaradi **nejasnih postopkov in meril za ocenjevanje predlogov projektov**, včasih omogočajo neformalne dogovore med financerji in prejemniki sredstev. Ker je Slovenija zelo majhna država, in so **poslovne povezave** potrebne, je pogosto nemogoče izvesti razpis, v katerem do sedaj še nihče od prijaviteljev ni sodeloval s financerjem.

Netransparentni postopki države v odnosu do vseh nevladnih organizacij:

- netransparentnost postopkov (predvsem netransparentnost evalvacije prispelih ponudb) pri odobritvi finančnih sredstev;
- nepreglednost postopkov pri dodeljevanju sredstev;
- nejasnost kriterijev za pridobitev finančnih sredstev;
- pomanjkanje objektivnih meril za izbiro najprimernejše NVO;
- vpliv javnih uslužbencev na izid javnega razpisa;
- pomanjkljivosti glede poročanja.

Netransparentni postopki države do nekaterih nevladnih organizacij:

- vnaprejšnje dogovarjanje s favoriziranimi nevladnimi organizacijami o vsebini predloga projekta, predvsem o ceni, kadar je ta edini kriterij za pridobitev sredstev.

Netransparentni postopki NVO:

- dodeljevanje sredstev med samimi NVO (kadar jih je za pridobitev sredstev več nastopalo v partnerstvu) poteka brez jasnih meril in postopkov;
- kartelni dogovori NVO, s katerimi se kršijo temeljna ekonomska pravila konkurence, saj izključijo določene NVO iz projektov, vsebine ponudb vnaprej določene;
- donacije prejete na podlagi pisnih sporazumov, brez potrebnih postopkov pri donatorjih pred samim podpisom pogodbe;

- netransparentna poraba javnih sredstev.

Nekatere nevladne organizacije prejmejo nepovratna sredstva le na podlagi pisnih sporazumov, brez uporabe predhodnih postopkov, ki se opravijo pred podpisom pogodbe. Takšna praksa vodi v neposredno kršitev zakonodaje o javnih naročilih, ki opredeljuje, da morajo vsi državni organi dodeljevati javna sredstva v okviru postopkov oddaje javnih naročil, s katerim se zagotovi:

- preglednost,
- enake možnosti za vse prosilce,
- enakopravno obravnavanje vseh vlog,
- konkurenčnost vseh prosilcev,
- najbolj učinkovita porabo javnih sredstev.

Posledice netransparentne porabe javnih sredstev:

- pomanjkanje konkurenčnosti med ponudniki (nevladnimi organizacijami),
- zniževanje ravni kakovosti storitev in proizvodov.

Najpogostejše kršitve postopkov, ki jih ugotavlja Računsko sodišče RS

Med seboj ne smemo mešati dodeljevanja transferov nevladnim in NVO kot pogodbene partnerje javnega sektorja v smislu predpisov o javnem naročanju. Dodeljevanje transferov nevladnim organizacijam (NVO) pomeni dodeljevanje sredstev, namenjenih za (so)financiranje dejavnosti, programov ali projektov prejemnikov proračunskih sredstev.¹⁰ Praviloma je izveden javni razpis oziroma poziv za

10 Temeljna predpisa, ki določata dodeljevanje transferov, sta Zakon o javnih financah (53. člen ZJF) in Pravilnik o postopkih za izvrševanje proračuna Republike Slovenije (POIZP).

predložitev vlog, razen v primeru izpolnitve pogojev po 215. členu POIZP – možnost sklenitve neposredne pogodbe ali ko to izrecno določa posebni (področni) predpis.

Elementi razpisnega postopka so: sklep o pričetku postopka, priprava razpisne dokumentacije, imenovanje strokovne komisije za vodenje postopka (praviloma s pisno odločbo), objava javnega razpisa v Uradnem listu RS, priprava vloge za dodelitev sredstev, odpiranje vlog za dodelitev sredstev, ocenjevanje vlog, sklep o izboru prejemnika sredstev, pritožbeni postopek, podpis pogodbe, izvajanje pogodbe.

Kako prepoznamo kršitve postopkov (ugotovitve Računskega sodišča RS v praksi):

- Merila/podmerila niso navedena oziroma so uporabljena druga in/ali dodatna merila ali so celo nenatančna in nejasna. Pomen in način uporabe meril nista jasna.
- Končni predlog strokovne komisije ni vseboval obrazložitve vsebinskih razlogov za predlagano odobritev.
- Sofinancirani so bili projekti, ki niso bili izbrani na javnem razpisu.
- Prekratek rok za predložitev vlog.
- Omejitve zgornje meje sredstev niso bile upoštevane in prejemnikom transferov je bilo razdeljeno več sredstev.
- Transfer je bil dodeljen prejemniku, ki ni izpolnjeval razpisnih pogojev.
- Javni razpis je bil objavljen preden je bila imenovana komisija, ki vodi postopek javnega razpisa.
- Javni razpis ni imel razpisne dokumentacije ali ni bilo navedb o sestavnih delih.

- Sredstva so bila dodeljena v nasprotju z navedbami v razpisni dokumentaciji.
- V javnem razpisu ni nedvoumno določen način določitve obsega sredstev, ki jih prejme prejemnik (npr. za programske materialne stroške in splošne stroške delovanja).
- Pomanjkljivo izvajanje kontrol upravičenosti do sredstev na kraju samem.
- Transfer je bil odobren na podlagi nepopolnih vlog, ki jih bi bilo treba zavreči.
- Odobreni so bili nepravilni zneski sredstev.
- Nenamenskost dodeljenih transferov.
- Pogodba je sklenjena za nazaj.
- Pogodba ni bila v skladu z razpisnimi pogoji ali predpisanimi vrednostmi posameznih transferov.
- Predlagatelji vlog niso bili obveščeni v predpisanem roku o odločitvi o dodelitvi sredstev.
- Sklenjene so bile pogodbe s prejemniki, ki se niso odzvali v 8 dneh na poziv k podpisu pogodbe.
- Nenamenskost porabe dodeljenih transferov.
- Občine pogosto nimajo občinskega predpisa o pogojih za dodeljevanje sredstev.
- Občine pogosto nimajo programa za kulturo ali letnega programa športa.

Zaposlovanje

Nevladne organizacije pogosto zaposlujejo na podlagi preteklih izkušenj, ki so jih imele s posameznikom. Do nepravilnosti prihaja takrat, kadar se postopki zaposlovanja izvajajo le zato, da organizacija izpolni obveznost (pravilo notranjih predpisov). NVO pogosto menijo, da formalnih postopkov pri zaposlovanju ni treba vedno izvesti. Takšen pogled nam kaže, da NVO ne povezujejo takšnega načina zaposlovanja s korupcijo. Korupcijo najlažje prepoznavajo le pri dodeljevanju sredstev, kjer je NVO sama žrtev koruptivnega delovanja druge/drugih NVO. Vendar je prav faza zaposlovanja ključna faza, s katero se omogoči razvoj korupcije, če ne pride do zaposlitve prave osebo. Zato je za preprečevanje korupcije in njeno širjenje pomembno zaposliti ljudi, ki imajo potrebno znanje in sposobnost, da opravljajo svoje delo, ter kažejo določeno stopnjo integritete.

Siva polja pri zaposlovanju v nevladnem sektorju:

- vnaprej izbrani kandidati (ki niso nujno najbolj ustrezni kandidati), zaradi česar so postopki izbora izvedeni le zaradi same zadovoljitve zakonskim pogojem ali pogojem, opredeljenim z notranjimi pravilniki nevladnih organizacij;
- pomanjkanje notranjih postopkovnih pravil in kriterijev za izbor kandidata;
- slabo vodeni postopki oziroma dokumentacija, ki ne omogočajo preverljivost končne odločitve.

7. Posledice korupcije v nevladnem sektorju

- zmanjšanje kakovosti ponujenih storitev, ki jih izvajajo nevladne organizacije, saj izbrana nevladna organizacija ni bila izbrana zaradi svoje kakovosti, ampak zaradi favoriziranosti;
- nasprotje med ponujenimi storitvami ter potrebami na trgu, saj zaradi jasnih in vnaprej opredeljenih kriterijev ni mogoče ustrezno pripraviti predlogov projektov in ponuditi primerne aktivnosti;
- odtekanje javnih financ, ki so namenjene financiranju aktivnosti nevladnih organizacij, javnim uslužbencem in predstavnikom nevladnih organizacij, in sicer kot nagrada za izbor na javnem razpisu;
- slabšanje kakovosti kadra nevladnih organizacij zaradi favoriziranja posameznih kandidatov;
- zniževanje ugleda nevladnih organizacij in zaupanja javnosti v njihovo delo.

8. Smernice za večjo transparentnost in integriteto

Državljeni po vsem svetu svoji družbi pomagajo tako, da so aktivni pri nevladnih organizacijah. Nevladne organizacije v posameznih državah se ukvarjajo z različnimi vprašanji, vendar raziskave in izkušnje kažejo, da obstajajo skupna načela odličnosti in učinkovitosti. Nevladna organizacija, ki sledi tem načelom, je bolj verjetno zanesljiv partner vlade in zasebnih donatorjev.

Nevladna organizacija ima jasno zastavljen cilj oziroma poslanstvo in sprejema odločitve, ki so v korist cilju. Če sledite zastavljenemu cilju pri vseh svojih aktivnostih, si tako krepite ugled, ki je bistvenega pomena za učinkovitost vašega programa ter pridobivanje sredstev.

Uresničevanje cilja je poglobitnega pomena pri pridobivanju sredstev. Osredotočanje le na pridobivanje sredstev se izplača na kratek rok, na daljši rok slabi organizacijo, saj se ji v javnosti začne očitati, da ne sledi zastavljenemu cilju.

Pri vodenju organizacije veljata resen pristop in določen namen. Zakonodajna veja in javnost od nevladne organizacije pričakujeta, da kot predstavnica državljanov ščiti svoj cilj in s finančnimi sredstvi ravna odgovorno. V praksi to pomeni, da se člani upravnega odbora redno srečujejo, se držijo premišljeno zastavljenega dnevnega reda, podpirajo in ocenjujejo delo predsednika, sodelujejo pri načrtovanju, nadzorujejo programe in porabo finančnih sredstev. Povedano drugače, člani so aktivni in predani delu, ne le imena na seznamih ali podpisniki dokumentov.

Vaš upravni odbor deluje v skladu z zakonom. Pomembno je, da v javnosti veljate za organizacijo, v kateri je upravni odbor aktiven in sprejema odločitve dobro organizacije in ne vlastno korist. Zagotavlja se striktno upoštevanje postopkov v primeru nasprotja interesov in se vsak takšen primer tudi razkrije. Organizacija je dobro obveščena in deluje v

skladu z vsemizakoni, predpisi in veljavnimi mednarodnimi konvencijami.

Osebna in poklicna integriteta. Osebe, člani upravnega odbora in prostovoljci organizacije delujejo pošteno, celovito in transparentno v vseh svojih aktivnostih, ki jih imajo kot predstavniki organizacije. Organizacija spodbuja delovno okolje, ki ceni spoštovanje, pravičnost in integriteto.

Vzpostavitev „mehanizma zavor in ravnovesij“ na področju financ.

Poleg običajnih notranjih nadzorov, ki jih priporočajo računovodje, se nevladne organizacije vedno bolj zavedajo, kako pomembno je vzpostaviti nadzorno komisijo za finance, ki jo sestavljajo člani odbora ter zunanji člani. Komisija je odgovorna za korektno finančno revizijo in obveščanje vseh članov odbora o vsebini revizije. Ta sistem, ki ga organizacija vzpostavi samoiniciativno, zagotavlja, da organizacija javnosti poda še bolj kredibilno poročilo o finančni reviziji.

Člani upravnega odbora so izbrani po premisleku in z določenim razlogom. Ustanovitelji nevladnih organizacij kot člane za prvi upravni odbor pogosto izberejo družinske člane ali prijatelje, vendar je, ko organizacija začne pridobivati vpliv in finančna sredstva, pomembno, da so v odbor vključene osebe, ki so izbrane neodvisno in zaradi določenih znanj, da se zagotovi dolgoročna uspešnost ter ugled organizacije.

Dinamično sodelovanje med upravnim odborom in zaposlenimi.

Vodstvo skuša pogosto vzpostaviti jasne meje z zaposlenimi. Spoznanja kažejo, da so najbolj uspešne tiste nevladne organizacije, ki znajo oceniti, kdaj se te meje lahko prestopijo ali se vloge zamenjajo v dobro zastavljenega cilja.

Vzpostavljanje kontakta s širšo javnostjo, predvsem prek članov odbora.

Koristna mnenja, tako pozitivna kot negativna, prihajajo iz javnosti. Ni vedno prijetno, vendar so opozorila pomembna zato, da pridobite informacije o tem, kaj je v organizaciji narobe, kakšno mnenje imajo ljudje, kaj cenijo. Nevladna organizacija tako sledi trendom in se ne prestando izpopolnjuje.

Zavezanost k spoštovanju etičnega kodeksa ali načel, ki veljajo za vaše področje, ali splošnega kodeksa, ki velja za nevladne organizacije. Trenutno obstajajo številni kodeksi (najdete jih tudi na spletu) in vsi vsebujejo podobne elemente. Če ga boste pridobili ali celo spisali svojega, boste utrdili položaj nevladne organizacije kot organizacije, ki se zavzema za etično, odprto, pošteno in odgovorno ravnanje.. Vsaka organizacija naj bi imela etični kodeks, vendar ne samo na papirju. Celotna organizacija mora sodelovati pri razvoju, pripravi, sprejemanju in izvedbi besedila, ki ustreza značilnostim organizacije. Pomembna je podpora vodstva. Ni pomembno, ali je to športno društvo ali kulturna ustanova ali le zasebni nevladni zavod. Sledimo pa lahko smernicam, tako izoblikujemo vrednote v organizaciji in jih etično opredelimo glede na vizijo in strategijo razvoja. Primer kodeksa najdete na spletni strani Društva Integriteta, www.integriteta.si.

Pravila o postopkih financiranja in delovanja javnega in nevladnega sektorja. Kljub temu, da imajo nekatere NVO lahko koristi zaradi pomanjkanja preglednih postopkov pri dodelitvi nepovratnih sredstev, lahko to predstavlja velik problem pri izvajanju in zagotavljanju storitev, dolgoročno pa slabi kakovost ponujenih storitev. V interesu lastnikov zasebnih podjetij naj bo, da vključijo pravila o postopkih za financiranje projektov in dejavnosti, ki bi omogočila izbiro najboljšega kandidata na podlagi vnaprej določenih objektivnih kriterijev.

Izogibanje nasprotja interesov v NVO. Nevladne organizacije se morajo zavedati navzkrižja interesov in korupcije kot dejanskega in možnega problema in ga ne smejo jemati kot problem, ki se njih ne tiče. Onemogoča nadzor nad učinkovitim in kakovostnim delovanjem nevladnih organizacij ter povečuje možnosti za klientelizem oziroma za slabitev zdrave konkurence med nevladnimi organizacijami pri boju za sredstva za njihovo delovanje.

Skrbna izbira donatorja. Nevladne organizacije naj si prizadevajo za sodelovanje z zunanjimi donatorji z visoko integriteto, da ne pristajajo na netransparentne postopke pri dodeljevanju donacij ter

prek tega na vplivanje na nevladne organizacije, bodisi na njihovo delovanje oziroma ustroj ali na ponujene storitve. Vsaka donacija naj ima pravni zapis in protikorupcijsko klavzulo. NVO se zaščiti z dogovorom o ukrepih v primeru, če bi donator zaznal korupcijo v lastni organizaciji. NVO si zagotovi možnost odstopa od dogovora in da lahko donatorju vrne denar v primeru suma korupcije.

Spodbujati prijavo suma korupcije. Nevladne organizacije naj spodbujajo lastne zaposlene in druge, da prijavljajo korupcijo ali nasprotja interesov v nevladnem sektorju, saj bo le na ta način dosežena ustrezna ozaveščenost o teh pojavnih oblikah ter možnih negativnih posledicah, ki jih prinašata, in bodo takšne oblike lahko zmanjšane oziroma odpravljene.

Vzpostaviti transparentnost v organizaciji. Zagotoviti preglednost organizacijske strukture ter delovnih nalog v okviru posameznih delovnih mest. Jasno naj NVO opredeli področja na katerih deluje, sicer dopušča sivo polje posamezniku, da se svobodno odloča, katere naloge bo opravljal ter katere ne. Problematično je, kadar je določena organizacija s predpisi zavezana izvajati določene naloge na določenem področju, torej ne more sama izbirati, kdaj ali če sploh bo določene naloge opravila ali ne.

Zaposlovanje. Interni postopek zaposlovanja kadrov v nevladnih organizacijah mora omogočati objektivno oceno kandidatov za prosta delovna mesta. Merila za ocenjevanje kandidatov morajo biti vnaprej določena in transparentna.

Ocena tveganja delovnega mesta. Delovna mesta predstavljajo različna tveganja za izpostavljenost koruptivnim ravnanjem. Praviloma so pomembnejša delovna mesta tem tveganjem oziroma vplivanjem bolj izpostavljena ravno zaradi večje moči, ki jo nudijo posamezniku, ki jih zaseda. Poskusi vplivanja lahko prihajajo tako od znotraj kot tudi izven organizacije, praviloma pa se usmerjeni zoper tiste posameznike, ki v okviru svojih delovnih nalog sprejemajo pomembnejše odločitve, ki lahko prinašajo določene (ne)ugodnosti drugim, njihovim

naslovníkom. Da bi preprečili možnost vplivanja na posameznike, je treba za delovna mesta pripraviti oceno tveganj ter oblikovati ustrezne mehanizme, ki ta tveganja zmanjšujejo oziroma odpravljajo. Tako da se javno definira delovne naloge ter ocene tveganj in da se pomembnejše odločitve sprejema v soglasju z drugimi zaposlenimi, pristojnimi za odločanje. Da se odločitve obrazloži, kar omogoča spremljanje redne prakse in spremljanje pravilnosti odločanja, hkrati pa tudi odstopanje od prakse pri odločanju. Da se vodi seznam daril, ki jih posameznik prejme in v katerega se evidentirajo vsi podatki v zvezi s prejetim darilom, predvsem tudi ime darovalca.

Ustvariti odprto organizacijsko kulturo znotraj organizacije.

Delovne naloge naj bodo jasno opredeljene, tako je možen sistem kontrol, prek katerih je mogoče oceniti, katero delovno mesto je manj izpostavljeno nadzoru in je zato bolj tvegano za morebitne vplive, tako notranje kot zunanje.

Javnost delovanja. Vse aktivnosti, v katerih zaposleni sodelujejo naj bodo odprte (razen v nekaterih izjemah, kot je npr. varovanje tajnosti podatkov), preverljive in čim bolj objektivne, saj le tako omogočajo zdravo poslovno okolje, v katerem se lahko konkurenca zdravo razvija, aktivnosti pa bodo usmerjene izključno v doseganje čim boljših ciljev. Osnovne podatke in aktivnosti redno objavljamo na spletu.

Spodbujati prijavo suma korupcije. Nevladne organizacije naj spodbujajo lastne zaposlene in druge, da prijavljajo korupcijo ali nasprotja interesov v nevladnem sektorju, saj bo le na ta način dosežena ustrezna ozaveščenost o teh pojavnih oblikah ter možnih negativnih posledicah, ki jih prinašata, in bodo takšne oblike lahko zmanjšane oziroma odpravljene.

»Whistleblowerji«- zaščita naznaniteljev ali prijaviteljev korupcije. Za tiste, ki opazijo korupcijo ali neetična dejanja, pripravimo obliko nagrajevanja, jim ponudimo pomoč in jih zaščitimo pred mobingom. Sploh, ker so ti ljudje bolj izpostavljeni šikaniranju, če v naši organizaciji morebiti poročajo o kršitvi delovnih pravil

in koruptivnih praksah. Vzpostaviti moramo okolje, v katerem bomo obvladovali poslovanje. Zaposleni naj bodo izobraženi in seznanjeni z rizikom v zvezi z izpostavljanjem koruptivnim praksam. Seznanimo jih s pravili in opozorimo na možne nepravilnosti. Usposobimo jih, da se bodo ustrezno odzvali. Pomembna je razprava o težavi in prepoznavanje korupcije, ne takojšnja stroga kazen.

Zaupanje javnosti v delovanje nevladne organizacije je temelj legitimnosti. Donatorji in prostovoljci podpirajo dobrodelne organizacije, ker jim zaupajo, da opravljajo svoje poslanstvo, dobro upravljajo s svojimi viri in podpirajo stroge standarde ravnanja. Neprofitne in človekoljubne organizacije naj ohranjajo takšno zaupanje na vse možne načine, vsak dan. In ker so v osnovi organizacije ljudje, je pomembno, da njihovi člani, vse od upravnega odbora, prek izvršnih vodij, osebja in prostovoljcev, pokažejo zavezanost za temeljne vrednote, integriteto, poštenost, pravičnost, odprtost, spoštovanje in odgovornost.

9. Ukrepi

Mnenja NVO o tem, kateri ukrepi so za vzpostavljanje integritete v nevladnem sektorju najbolj učinkoviti, so si različna. Ukrepi so lahko preventivni in kurativni. Za učinkovito reševanje vprašanja korupcije naj se izvajajo hkrati.

Preprečevanje korupcije:

- Ozaveščanje: z uporabo medijev, ki bi pogosteje poročali, in več javnih dogodkov na to temo.
- Preprečevanje z uvedbo višje globe, kazni.
- Bolj pregledno financiranje in zelo jasna merila za pridobitev sredstev.
- Kazni, ki jih nalagajo globe, zaporne kazni.
- Izobraževanje vodstva in zaposlenih, kar odpravlja opravičilo, da posameznik ni vedel, da neko dejanje ni prepovedano.
- Več transparentnosti.
- Odprava dajanja in sprejemanja uslug.
- Usposabljanje kadrov za odzivanje v primeru kršitev delovnih pravil.
- Spodbujanje razprave o odklonskosti na delovnem mestu.

Vzpostavitev integritete:

- Prepoznati delovna mesta, kjer lahko nastane korupcija/prepoznavanje rizika.
- Povečati odpornost institucije na možnost nastanka koruptivnih ravnanj.
- Dvigniti moralno in etično zavest zaposlenih.
- Kontinuirano uvajati izboljšave.
- Vzpostaviti kontrolne mehanizme.
- Ozaveščati in izobraževati zaposlene.
- Povečati kredibilnost organa/institucije.

Ukrepi za preprečevanje škode v organizaciji:

- Jasna in preprosta pravila glede vrednot in ciljev organizacije.
- Spoštovanje predpisov in postopkov, ki se nanašajo na izvajanje dejavnosti.
- Zmanjševanje izpostavljanja – zmanjševanje tveganja za odtok informacij, načrtov, sklepov delovnih sestankov...
- Zmanjševanje priložnosti za odklonskost.
- Pošteno plačilo za pošteno delo.
- Jasna pravila glede odgovornosti.

Ukrepi za preprečevanje dajanja uslug:

- Jasna pravila glede pristojnosti zaposlenih, zaposlovanja sorodnikov.
- Odprava konflikta interesov.
- Jasna pravila glede plačila tretjim osebam.
- Centralizirana in institucionalizirana ureditev področja donacij.
- Spodbujanje osebja, da se posvetuje, preden nagrajuje zunanje sodelavce ali tretje osebe.
- Jasna in stroga pravila glede podkupovanja.

Ukrepi za preprečevanje sprejemanja uslug:

- Register daril.
- Nadzorovanje zaposlenih, pri katerih so vidna znamenja hitrega bogatenja.
- Zagotavljanje delitve odgovornosti v različnih delovnih procesih (za postopek ne sme biti zadolžena le ena oseba).
- Možnost sporočanja o koruptivnih praksah (anonimni telefon).
- Neodvisen in nenapovedan nazor sumljivih poslov.

10. Komu prijaviti sum na korupcijo?

Komisiji za preprečevanje korupcije

Dunajska cesta 56, 1000 Ljubljana

- prek spleta: <http://www.kpk-rs.si/index.php?id=53>
- po telefonu: **01 478 84 83**
- po faksu: **01 400 84 72**
- e-pošta: anti.korupcija@kpk-rs.si

Policiji

Štefanova 2, 1501 Ljubljana

- anonimno na brezplačno številko **080 12 00**
- prek interventnega telefona policije **113**
- prek spleta na <http://www.policija.si>

11. V razmislek

Ozaveščanje in izobraževanje ljudi o škodljivosti korupcije je ena od prioritet družbe. Ljudje se koruptivni praksi odrečejo in začnejo prijavljati korupcijska dejanja. Pri tem jim pomoč nudijo nevladne organizacije in mediji, in sicer v sodelovanju z državnimi institucijami. Odkrivanje korupcijskih dejanj in informiranje o korupciji naj bo cilj naše družbe. Nevladne organizacije pri tem pomenijo tisto silo, ki s svojim delovanjem daje vzor ostalim državljanom. Tako imajo nevladne organizacije pomembno vlogo pri dvigovanju družbene zavesti o nevarnosti korupcije.

Spodbujanje moralnih kodeksov obnašanja, na vseh področjih družbenega življenja, opozarjanje na korupcijo in njene nevarnosti ter opogumljanje ljudi za prijavljanje korupcije so tudi naloge teh organizacij. Hkrati pa so te neprecenljiv vir informacij za vladne institucije, saj pridobijo drugačen pogled na korupcijo. Poglobiti je treba sodelovanje med nevladnimi institucijami, institucionalnimi pravnimi službami, profesionalnimi skupinami, akademskimi raziskovalci, predstavniki gospodarstva in civilno družbo. Potrebna je skupna razprava o novih možnih pristopih pri preprečevanju korupcije.

Ravno s smernicami in primeri, ki so jih pripravili v Društvu Integriteta, lahko dosežemo skupne koncepte preprečevanja tovrstne kriminalitete in spodbudimo oblikovanje novih pravnih instrumentov. Tako se oblikuje najboljša praksa in spodbudi dialog med tistimi, ki želijo vzpostavljati integriteto v družbi ter preprečevati korupcijo.

Izr. prof. dr. Bojan Dobovšek

12. Viri in priprava literature

Uvodna beseda

Drago Kos, predsednik Komisije za preprečevanje korupcije in predsednik Skupine držav za boj proti korupciji (GRECO).

Kaj je nevladna organizacija?

Vita Habjan, univerzitetna diplomirana pravnica, v času izvedbe projekta zaposlena pri Pravno-informacijskem centru nevladnih organizacij – PIC, v času izdaje te knjige pa zaposlena pri Komisiji za preprečevanje korupcije.

Kaj je korupcija?

Resolucija o preprečevanju korupcije v Republiki Sloveniji.
Zakon o preprečevanju korupcije.
Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije.

Posledice korupcije

Resolucija o preprečevanju korupcije v Republiki Sloveniji.
Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije.

www.transparency.org

Drago Kos, predsednik Komisije za preprečevanje korupcije in predsednik Skupine držav za boj proti korupciji (GRECO).

Osnovni pojmi in praktični primeri

Robert Šumi (Integriteta).
Transparency International Plain Language Guide.
Resolucija o preprečevanju korupcije v Republiki Sloveniji.

Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije
Zakon o dostopu do informacij javnega značaja.

Korupcija v nevladnem sektorju

Vita Habjan. Aleksander Petrovčič, univ. dipl. ekon.; svetovalec za javna naročila, kabinet predsednika, Računsko sodišče Republike Slovenije.

Posledice korupcije v nevladnem sektorju

Smernice

Char Mollison, Univerza John Hopkins, Združene države Amerike. Izjava o vrednotah in Etični kodeks za neprofitne ter človekoljubne organizacije/ Independent Sector Ethics and Accountability Committee (2004).
Delavnica Nevladne organizacije in korupcija (10. in 11. 12. 2009).
Organizator: Društvo Integriteta – društvo za etičnost javnega delovanja.

Ukrepi in vzpostavljanje integritete

Komu prijaviti sum na korupcijo?

www.policija.si

www.kpk-rs.si

V razmislek

Izr. prof. dr. Bojan Dobovšek

Uporabili smo še:

Char Mollison, Univerza John Hopkins, Združene države Amerike. Teksti na področju delovanja NVO.

Corruption within NGOs, Policy Recommendations and Lessons Learned. Anti-Corruption Resource Centre – U4.

Izjava o vrednotah in Etični kodeks za neprofitne ter človekoljubne organizacije/ Independent Sector Ethics and Accountability Committee (2004)

Klančnik, Igor (2010). Načrt Integritete. V *drugem sklopu predavanj na temo korupcija in integriteta v sistemu javne uprave*. Komisija za preprečevanje korupcije.

Meško, Gorazd (2005). Odzivanje na korupcijo - preprečevanje ali zanikanje? V B. Dobovšek (ur.), *Korupcija in politika* (str. 61-78). Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Generalna policijska uprava, Uprava kriminalistične policije.

Nevladne organizacije in korupcija (10. in 11. 12. 2009). Društvo Integriteta – društvo za etičnost javnega delovanja. Kos, D. (2009). Corruption: The hidden costs. Petrovčič, A. (2009). Sodelovanje javnega sektorja in nevladnih organizacij. Delavnica Nevladne organizacije in korupcija (10. in 11. 12. 2009). Dobovšek, B. (2010). Nevladne organizacije. Organizator: Društvo Integriteta – društvo za etičnost javnega delovanja.

Plain Language Guide for Anti-Corruption Terms. Transparency International (2009).

Pope, Jeremy (2000). Confronting corruption: the elements of a national integrity system. V *TI Source Book 2000* (str. 364). Berlin, Transparency International.

Resolucija o preprečevanju korupcije.

Škrbec, Jure (2010). Korupcija mit ali resničnost. V *drugem sklopu predavanj na temo korupcija in integriteta v sistemu javne uprave*. Komisija za preprečevanje korupcije.

Šumi, Robert (2010). Definicija integritete.

The Anti-Corruption Plain Language Guide. Transparency International (2009).

www.policija.si

Zahvala.

Vsem predavateljem, ki so sodelovali na Delavnici na področju boja proti korupciji in vzpostavljanju integritete pri delovanju nevladnih organizacij decembra 2009 v Ljubljani za strokovno pomoč pri pripravi smernic in gradiva.

Ekipi za predano delo pri pripravi gradiva: Ivi Peternel, Viti Habjan in Simoni Habič.

Prostovoljcem, ki ste sodelovali pri pripravi delavnice in gradiva.

Veleposlaništvu Kraljevine Nizozemske za finančno pomoč in podporo pri pripravi gradiva.

ZA INTEGRITETO!

POSLEDICE KORUPCIJE TRPIMO VSI.

INTEGRITETA - Društvo za etičnost javnega delovanja

Dunajska cesta 160, SI - 1000 Ljubljana, Slovenija

Email: info@integriteta.si

Telefon: +386 5 9063 670

www.integriteta.si



Veleposlaništvo
Kraljevine Nizozemske

Izdajo gradiva je omogočilo Veleposlaništvo Kraljevine Nizozemske.

Oblikovanje in tisk: Neostudio d.o.o.